

A mai fiatalok hétköznapi boldogsága - és ahogy szert tesznek rá

*Kapocs Ifjúsági Önségítő Szolgálat
Budapest, 1995.*

*A tanulmány
a Kapocs Ifjúsági Önségítő Szolgálat önkéntes munkatársai által végzett
vizsgálat eredményeinek felhasználásával készült.¹*

*A vizsgálat kezdeményezői Bihari Zoltán és Valachi László voltak.
A vizsgálat ideje: 1994. augusztus-október.*

*A vizsgálatban részt vettek: Bem János, Bihari Zoltán, Dóbiász Anikó, Erdélyi Judit,
Fehérvári Szilvia, Garamszegi Vanda, Janda Kriszta, Jarabik Éva, Kakucska Attila,
Krizmanits József, Laczi Tamás, Mészáros Dóra, Pofók Tibor, Valachi László, Váry Szilvia*

A tanulmányt készítette: Bihari Zoltán, Valachi László és Szabó András

*Külön köszönjük mindazoknak a szakembereknek a segítségét, akik
a Diákszigeten indított felmérő munka kezdetétől
és menet közben értő segítségükkel támogatták vizsgálatunkat.*

A boldogság - gyakran hihetjük - nagyon konkrét dolog. Különösen, amikor hiányzik, ha úgy érezzük, számunkra elérhetetlen. A "kék madár" ma úgy látszik talán a szükségeshez képest is felértékelődött, olyan nehéz időket élünk. Iparággá vált mára már a különféle szerek (dohányzás, alkohol, drog), az olcsón vásárolható "szokások" boldogsága. Ehhez képest pedig kit érdekel a kiérdemelt, a megélt, a környezettel összhangban megteremtett egyéni boldogság?

Ebben a különös "konjunktúrában" kell a fiatal nemzedékeknek felnőtté válniuk. Bele kell nőniük egy olyan felnőtt világba, amely tulajdonképpen igazán nem is várja őket. Meg kell találniuk a helyüket, boldogulniuk kell, vagyis társat, életpályát, társaságot kell választaniuk; ehhez úgy hisszük igazán tudniuk kell önmaguk által boldognak lenni.

A Kapocs Ifjúsági Önségítő Szolgálatban kortárssegítő feladataink során naponta találkozunk fiatalok megoldatlan élethelyzeteivel. Közvetlen közelségből tapasztalhatjuk meg, hogy akik meg tudják fogalmazni a céljaikat, a vágyaikat, azok kortársaik között egy lépéssel előrébb járnak a problémáik megelőzésében, vagy megoldásában. Úgy láttuk ugyanakkor, hogy egy jól végiggondolt vizsgálat segítségével hasznos volna megismerni szélesebb körben is a fiatalok véleményét "boldogság-ügyben". Vajon mit tartanak ma a legfontosabbnak a fiatalok, mire van leginkább szükségük, miben szenvednek hiányt? Vajon mire vágynak leginkább? Sikerre? Pénzre? Nyugalomra? Barátra? Társra? Nevetésre? Nem gondoljuk persze, hogy a fiatalok boldogságának, lelki komfortérzetének vizsgálatával összefüggésben a kérdéseink a maga teljességében felölelhetik a témát. Igyekeztünk azonban rávilágítani az általunk legfontosabbnak tartott kérdésekre, hogy lehetővé tegyük egyrészt az egyes kérdések közötti összefüggések feltárását, másrészt a válaszok révén olyan információkat kapjunk, amelyekről eddig nem voltak, vagy alig voltak ismereteink.

A lelki komfortérzet felmérésével egyidőben fogalmazódott meg közöttünk az az igény is, vizsgáljuk meg, hogy mit gondolnak a fiatalok, milyen a viszonyuk a különféle szerek használatával kapcsolatosan. (Szer alatt jelen esetben a cigarettát, alkoholt és kábítószeret értjük.) A különféle szerek használata ma Magyarországon a fiatalok között is széles körben elterjedt, sok esetben a kultúrájuk része, esetleg korosztályi szerephelyzeteik velejárója. Nyilvánvaló azonban, hogy különbséget kell tenni cigarettá, alkohol, illetve kábítószer használata között, hiszen más-más társadalmi közegben, más-

---

¹ Megjelent a Család, Gyermekek, Ifjúság 1996/6. (34-37. oldal) és 1997/1 (1-7. oldal) számában

más körülmények között dominál az egyik, illetőleg a másik. A kábítószeres használata például viszonylag új jelenség nálunk, ugyanakkor terjedése futótűszerű.

Kérdéseink alapvetően nem a személyes fogyasztási szokásokat firtatták, hanem a fiatalok véleményét, megítélését a különféle fogyasztási szokásokkal kapcsolatosan, vagyis az aktuális szerekhez való viszonyt. Nem érezhette így senki, hogy a személyes szokásairól részletekbe menően kérdezzük, mégis közvetve kiderülhettek a fogyasztási szokásaik, a személyes motivációk. Volt ugyanakkor a kérdéssorok végén egy-egy konkrét kérdés, amely közvetlenül a választ adó fiatallal kapcsolatos, amely a személyes használatra vonatkozott - pl. "dohányzol-e, ha igen, általában naponta hány szálát szívsz?" - s így módunk nyílt arra is, hogy összevevessük a rendszeres fogyasztók véleményét azokkal, akik nem használnak szert.

Úgy gondoltuk, szoros összefüggés lehet a boldogság, illetve a cigaretta, az alkohol- vagy a kábítószerfogyasztás között. Kiindulásként azt feltételeztük, hogy problémásabbban megélt élet és labilisabb személyiség áll a különféle szereket fogyasztók oldalán. Elemzésünk elsősorban ennek bizonyítására szorítkozik.

A Kapocs vizsgálat 80%-a a Diákszigeten készült. A válaszok értelmezésénél figyelembe kellett vennünk azt, hogy a kérdőívek lekérdezése nem egy átlagos, hétköznapi szituációban történt, hanem a családtól, iskolától, a mindennapok megszokott életvitelétől eltérő helyzetben. A kérdőív intim jellege miatt - elsősorban a boldogságra vonatkozó kérdések miatt - a hagyományos szociológiai módszerekkel a mindennapos szituációkban (utcán leszólítás, lakásokba menés stb.) sokkal nehezebb lett volna hitelt érdemlő válaszokat kapnunk, sőt talán az egész eredmény hitelessége is megkérdőjelezhető lett volna. Ezt támasztják alá azok a körülmények, amilyeneket akkor tapasztaltunk, amikor a pályaudvarokról hazafelé induló fiataloktól a 20%-ot kitevő kérdőív-mennyiséget lekérdeztük. Jólal nehezebben válaszoltak ekkor, kevésbé tudtak teljes bizalommal fordulni hozzánk, és őszintén szólva kevésbé szívesen válaszoltak. A válaszok a Diáksziget barátságos, közvetlen légkörének köszönhetően meggyőzően hitelesek, ahol a fiatalok egyértelmű érdeklődést mutattak a felvetett kérdések iránt, és bebizonyosodott, hogy a témák aktuálisak, foglalkoztatják őket. Közönyt vagy elutasítást nagyon ritkán tapasztaltunk.

Volt a Diákszigetnek másik előnye is: az ország minden részéből a legkülönbözőbb fiatalok jöttek el, így viszonylag rövid idő alatt, kevés emberrel is meg lehetett csinálni a vizsgálatot.

Felmerülhetnek a vizsgálatnál szemben olyan kritikák persze, melyek szerint nem lehet igazán semmiféle következtetést levonni a Diáksziget közönségének válaszaiból az ország fiataljainak véleményére vonatkozóan, hogy a Diáksziget közönsége semmiképp nem tekinthető reprezentatívnak. Ilyet azok állíthatnak, akik a Diákszigetről csupán az újságokon keresztül értesültek vagy távoli ismerősöktől hallottak egy-egy hírfoszlányt. Az ilyen állítások mögött prekonceptió rejlik, és semmiféle valós alapja nincs. A tapasztalatunk ezzel szemben az volt, hogy a Diáksziget a lehető legreprezentatívabban jelenítette meg az ország fiataljait a szakadt csövestől a szemüveges egyetemistáig, a legapróbb falubeliektől a városiakig és budapestiekig, a "bulizósaktól" a csendes, kikapcsolódni vágyóig.

A vizsgálatnál a lelki komfortérzettel kapcsolatos olyan információk és vélemények összegyűjtésére törekedtünk, amelyeket mi is és a fiatalok döntő többsége is fontosnak tart. Az ílymódon nyert adatainkat, a feltárt összefüggéseket jelzésértékűnek tekintjük, amelyek a mai fiatalok többségének életére, életfelfogására nagy valószínűséggel igazak lehetnek. Mindezzel közvetlenül is segíteni szeretnénk azoknak - legyenek akár szakemberek, akár képzettség nélküli önkéntesek -, akik érintetteknek érzik magukat a fiatalok élethelyzetének javításában, akik tevékenységükkel, döntéseikkel befolyásolhatják a fiatalok sorsának alakulását.

A VIZSGÁLTAK KÖRE

Az általunk megvizsgált populáció a 15-24 éves fiatalok, azok akik 1970. január 1. és 1979. december 31. között születtek. A KSH 1994-es adatai szerint Magyarországon ez 1.600 ezer főt jelent. Vizsgálatunkban 300 fős mintával dolgoztunk, végül 298 értékelhető kérdőív adatait összesítettük. A minta reprezentációját a fiatalok nem, kor és lakhely szerinti megoszlása alkotta. Így a 298 megkérdezett fiatal 153 fiú, 145 lány, 60 budapesti, 142 vidéki városi, 96 községi volt. A korcsoport szerinti megoszlás esetében két kategóriát használtunk, a 1970-74, illetve a 1975-79 között születettekét. Az egyszerűség kedvéért a továbbiakban "idősebbek"-nek és "fiatalabbak"-nak fogjuk őket nevezni. A 298 főből 133 volt idősebb és 165 pedig fiatalabb.

Feltettünk néhány további kérdést is, melyek segítségével a fiatalok háttérét próbáltuk körvonalazni. Ezek közül az egyik legjellemzőbb, hogy kétharmaduk folytat iskolai tanulmányokat, egyharmad már nem jár iskolába. Az iskolába járók közül 57% középiskolába (gimnáziumba, szakközép- vagy szakmunkásképzőbe), 35% főiskolára vagy egyetemre jár. 83% együtt él a szüleiével, 72%-uknak pedig együtt élnek a szülei. Az általunk megkérdezettek szinte kivétel nélkül (98%-ban) nőlenek, illetve hajadonok. Legjellemzőbb a négy fős háztartás (41%), míg egyedül mindössze 7%-uk él.

KIINDULÓ PONT

Mindenekelőtt az írásunkban gyakran használt drog fogalmi megközelítését szeretnénk világossá tenni: a drog alatt mi nem csupán a kábítószereket értjük (minden olyan szer drog, amely potenciális függést hordoz), hanem a cigarettát és az alkoholt is, és ennek megfelelően a vizsgálat is mindhárom szerre kiterjed.

A drogokra vonatkozó kérdéseink elsősorban a fiatalok fogyasztói szokásaival kapcsolatos *véleményekre* irányultak. Kérdéscsoportonként mindössze egy-egy kérdés vonatkozott a válaszoló személyes érintettségére, így lehetővé vált a szerek elterjedtségének mérése, és ezek összevetése a saját véleményekkel.

A vizsgálat másik része a beérkezett válaszok segítségével a fiatalok lelki komfortérzetét, boldogság szintjét próbálja megismerni: az életükkel való elégedettséget, kiegyensúlyozottságukat, jövőképeket, illetve a világ jövőjének a képét is. Arra kerestünk ennek során választ, hogy a fiatalok ma milyennek látják a világot, a világukat, milyen lehet és mire épül a fiatalok boldogsága, mennyire érzi stabilnak magát a korosztály.

Feltételezésünk szerint a különféle szerek használata és a boldogság érzése között jelentős összefüggés van. Úgy látjuk a drogok (alkohol, cigaretta, kábítószer) fogyasztásához vezető úton döntő tényező a céltalanság, a megoldatlan problémák felhalmozódása, a kiüttlanság érzése, az életünkkel való általános elégedetlenség. Tanulmányunkban mindezekért a drogfogyasztás és a boldogság összefüggéseit is megpróbáljuk elemezni. Vajon boldogak-e a fiatalok miközben isszák a sört vagy kendert szívznak? Vagy ha megfordítjuk a kérdést, vajon akik boldogabbnak tartják magukat jobban vagy kevésbé érintettek a fogyasztásban?

KÁBÍTÓSZER

A fiatalok kábítószerrel kapcsolatos viszonyának megismerését kiemelten fontosnak tartjuk, ugyanis - mai ismereteink szerint - elsődlegesen ők a kábítószer potenciális fogyasztói. A kábítószer viszonylag új "lehetőség" a mesterséges örömforrások között. Amíg egymás egészségére iszunk vagy az idegességünk levezetésére elszívunk egy-egy szál cigarettát, addig a kábítószer még nem épült be a társadalmi szokásaink közé, megjelent közöttünk és igazán nem is nagyon tudjuk, hogyan viszonyuljunk a hozzá.

Vizsgálatunk kábítószerrel kapcsolatos eredményei szerint néhány kérdésben egységes vagy közel egységes vélemény uralkodik a fiatalok között: gyakorlatilag egyértelmű (98,7%) számukra, hogy a kábítószeres függőséget okozhatnak, és a nagy többség (87,9%) szerint a következmények súlyosabb betegséggel is járhatnak. Abban is viszonylag egyetértenek, hogy kismértékben fogyasztva is káros az egészségre, 58,7%-uk állítja ezt. Mindössze 1% gondolja azt, hogy nem okozhat függőséget, és hogy egyáltalán nem káros az egészségre, 4% pedig úgy véli, nem okozhat egyáltalán betegséget.

A többi kérdésre adott válaszok esetében már jobban megoszlanak a vélemények. A fiatalok 35,2%-a elutasítja a kábítószer használatát, azaz úgy vélekedik, hogy az embereknek egyáltalán ne lehessen kábítószerrel foglalkozniuk. 19,8% pedig azzal értett egyet, hogy a kábítószerrel mindenféle korlátozás nélkül, szabadon lehessen használni. A korlátozással kapcsolatos álláspontok közül mi kettőt emeltünk ki, az egyik azok véleménye, akik a mennyiséget korlátoznák, másik vélemény szerint a meghatározott helyen történő használat lenne inkább elfogadható. Az előbbivel 22,5%, az utóbbival 15,4% értett egyet. Összeségében tehát jellemzőbb vélemény az elutasítás, de jelentős arányban megjelentek a részben vagy teljes egészében megengedő álláspontok is. Ugyanez vonatkozik annak megítélésére is, hogy bármelyik kábítószer vagy csak bizonyos fajta kábítószer, illetve hogy a rendszeres használat vagy egy-két alkalom idéz elő függőséget. 22,5% látja úgy, hogy csak bizonyos fajta kábítószer és csak rendszeres fogyasztás esetén okoznak függőséget, 20,1% szerint csak bizonyos fajta kábítószer, de már egy-két alkalom után is, 36,2% szerint bármelyik kábítószer rendszeres fogyasztása és 15,8% szerint pedig bármelyik kábítószer már egy-két alkalom után is függőséget okoz. Mindezek

alátámasztják azt a feltételezésünket, hogy nincs a fiatalok között egységes, általánosan elfogadott vélemény a kábítószerfogyasztás megítélésében. A válaszok viszonylag egyenletes megoszlása ugyanakkor kifejezi a társadalom bizonytalan és tisztázatlan viszonyát a kábítószerhez és véleményünk szerint jelzi a tájékozatlanságot, információhiányt, esetleg az egymásnak ellentétes információk jelenlétét is.

Egyfelől örülhetünk ennek, hiszen mindez azt jelzi, hogy a kábítószeresek valójában nem váltak még a kultúránk részévé, és nem jelennek meg a fiatalok döntő többségének mindennapjaiban sem. Sőt az is kiderül, a korosztály érzékeli a kábítószeresek valamilyen mértékű veszélyét, és jelenlétével tulajdonképpen tisztában van. Elgondolkodtató azonban az a zűrzavar, amely a fogyasztás megítélésénél és kábítószeresekhez való viszonyánál jelentkezik. Ez kiderül abból, hogy amíg az általános jellegű kérdésekre - függőség, káros hatás a szervezetre - egységes a fiatalok válasza, addig a saját gondolataik a szerről rettentő színes, már-már kaotikus képet mutatnak, olyannyira, hogy nemhogy egységes képről, de szinte tendenciákról sem beszélhetünk. A lehető legpozitívabb hozzáállástól a semleges át a legélesebb elítélésig mindenféle válasz nagyszámban előfordul. Sokaknak a mámor, a jókedv, a buli jut eszükbe a kábítószerrel, másoknak a veszély, a szorongás, a menekülés. Összesen 157 egyértelműen pozitív asszociáció, és 216 negatív asszociáció fordult elő a válaszok között. A többi több mint 200 válasz kábítószernevek, Hollandia, vagy például a 60-as évek említése. Vizsgálatunk alapján önmagában erről annyit kimondhatunk, hogy a fiatalok körében a kábítószer megítélése inkább negatív, mint pozitív, de azt már semmiképp nem állíthatjuk, hogy a fiatalok hozzáállása elítélő volna. Már ezekből a válaszokból is kiderül, a fiatalok egyaránt tisztában vannak a kábítószeresek kellemes és káros vonatkozásaival. Mivel a sajtóban, és a propagandában szinte kizárólag a káros hatásokról hallhatunk, azt feltételezzük, hogy jelentős arányban kipróbálták már a kábítószeresek valamilyen fajtáját vagy a szűkebb környezetben a meglévő tapasztalatok alapján terjednek, ismertek a kellemes hatások is.

Azt gondoljuk, hogy talán semmiképpen nem fordultak volna elő ilyen magas számban pozitív asszociációk, ha nem lenne mögötte valamilyen személyes tapasztalat. Ez különösen olyan válaszokra vonatkozik, melyek kifejezetten a kábítószer konkrét használatával járó érzéseket fejezik ki, mint például repülés, kábulat, álom, lebegés stb. (63 fiatal említett ilyet, azaz a megkérdezettek 21%-a).

Szintén figyelemre méltóak azok a százalékok, melyeket a fiatalok a korosztályuk érintettségére, a kábítószeresek kipróbálására és a rendszeres használatra vonatkozóan nyilatkoznak. Véleményük szerint a 15-24 év közöttiek 43,4%-a kipróbálta már a kábítószer valamely fajtáját, 17,4% pedig rendszeres fogyasztó. A kipróbálás motivációját elsősorban a kíváncsiságban és a személyes, lelki problémákban látják, de fontos hangsúlyt kap még a társaság, a barátok, ismerősök hatása is. A fiatalok több mint fele (52,3%) megemlítette a kíváncsiságot, és pontosan minden második a személyes problémákat. A kíváncsiság említése kifejezi a kábítószer újszerűségét, ami önmagában is vonzóerő lehet sokak számára, a problémák nagy arányú jelenléte a válaszok között pedig arra világít rá, hogy a korosztály szerint a kábítószereseknek elsődlegesen egy problémamegoldó, a fájdalmakra, sebekre gyógyírt ajánló funkciója van. Emögött ott rejlik az is, hogy a problémás élethelyzetek megnövelik a veszélyeztetettséget, sőt egyenesen ez az egyik alapvető feltétele annak, hogy kipróbálják a kábítószeres. A fiatalok 41,9%-a állította azt, hogy próbálta már valamelyik kábítószerfajtát. S bár láttuk azt, hogy a kábítószer nem vált a mindennapok részévé, nem vált általánosan elfogadottá, láthattuk azt is, hogy jelentős mértékben megjelent a fiatalok között. Az asszociációk tendenciái, a saját feltételezésük (43,4%) és a saját állításuk is mind ez irányba mutatnak. Így reálisnak tartjuk kijelenteni, hogy 40-45% közöttre tehető a kábítószeres már kipróbálók aránya a 15-24 évesek között. Külön is hangsúlyoznunk kell azonban, úgy látjuk, hogy ez az arány napról napra növekszik, és a vizsgálatunk mindössze egy pillanat-felvételnek tekinthető. A Diáksziget óta eltelt néhány hónap alatt az arány valószínűleg megközelítette az 50%-ot.

A kábítószerfajták között magasan kiemelkedik a marihuána, ezt követi a hasis, és számottevőnek tekinthetjük még az LSD-t és a tripet. A kipróbált szerek között megemlézték néhány esetben a heroint, a kokaint, az amfetamint, a morfiomot, az ópiumot és a mákteát. Ezek előfordulása arányaiban jelentéktelen, azonban figyelemre méltó, hogy a legintenzívebb hatású szerekről is vannak saját tapasztalataik, és ma már nem elérhetetlen hozzájutni akár a heroinhoz, akár a kokainhoz. Választék tehát bőségesen van, a többi már csak pénz és kapcsolatok kérdése.

Fontosnak tartottuk megnézni, hogy az alapadatok összefüggéseiben kikre jellemző inkább a kábítószeres kipróbálása. Egyértelműen megállapíthatjuk, hogy a fiúk sokkal érintettebbek, mint a lányok (20%-kal felülreprezentáltak). Ugyanakkor a községiek lényegesen (22%-kal) alulreprezentáltak, így a

fővárosiak és a városiak aránya magasabb, mint a populáció egészében. Ez különösen a városiakra jellemző, 16%-os a felülreprezentáltságuk.

Ki kell emelnünk a 20-24 éves városi fiúkat, akik 75%-a próbálta már a kábítószerrel. Az átlaghoz képest kiemelkedik még a 20-24 éves budapesti lányok érintettsége, náluk ugyanez az arány 65%. Az idősebb községi lányoknál a legkisebb arányú a kábítószer kipróbálás (25%) és az átlaghoz képest jóval alacsonyabb mutatók vannak még az idősebb városi lányok és a fiatalabb községi lányok esetében. Azt mondhatjuk, hogy a községekben még viszonylag kevésbé jelent meg a drog, és különösen a lányok azok, akik nem élnek a kábítószerrel. Természetesnek gondoljuk, hogy a kínálati piac először a fővárosban összpontosul, de láthatjuk azt is, hogy ezen az első stádiumon túl vagyunk, hiszen a vidéki városokat hasonló mértékben elárasztotta a kábítószer. Úgy tűnik, igény, kereslet mindenütt van rá, és látva a folyamatot az az érzésünk, hogy rövid időn belül a községekben is intenzívebben meg fog jelenni.

Óriási különbségek mutatkoznak abban, hogy valaki jár-e iskolába vagy sem, együtt él-e a szüleivel vagy sem, illetve hogy a szülei együtt élnek-e vagy nem. A kábítószerrel kipróbálók 80%-kal többen nem járnak iskolába, mint a többiek. Ez azt jelenti, hogy közel kétszer annyian nem járnak iskolába közülük. Ugyanakkor több mint kétszer annyian vannak közöttük olyanok, akik már nem élnek együtt a szülőkkel. A többiekhez képest 43%-kal több közöttük az elvált vagy özvegy szülők aránya. A családi háttér mindenképp meghatározó tényező a veszélyeztetettségben, a "csonka" családok, melyek önmagukban is sok problémát hordozhatnak, jelentősen megnövelik annak az esélyét, hogy a gyerek kipróbálja a kábítószerrel. Ugyanígy fontos tényező a szülőktől való leválás, hiszen ez is jelentősen megnöveli a kipróbálás esélyét. Azt feltételezhetnénk, hogy ez összefügg a korrallal is, de az eredmények azt mutatják, hogy az idősebbek és a fiatalabbak egyaránt ugyanolyan mértékben érintettek. Nem igaz tehát az a feltételezés, hogy 20-24 év között gyakoribb a kipróbálás, mint 15-19 év között. Kiemelhetjük még a család és az iskola (mint elsődleges szocializációs intézmények) rendkívül lényeges szerepét.

	<i>Kábítószerrel</i>	
	<i>próbálók</i>	<i>nem próbálók</i>
pozitív asszociációk (157)	102	55
negatív asszociációk (216)	66	150

Érdekes összefüggésekre bukkanunk, ha megvizsgáljuk a kábítószerrel már kipróbálók és a kábítószerrel kapcsolatba nem kerülő többiek asszociációi és véleményei közötti különbségeket. A 157 pozitív asszociációból 102-t olyan fiatalok említették, akiknek személyes tapasztalataik vannak. Ugyanezek a fiatalok mindössze 66 negatív asszociációt mondtak a 216-ból. Ha figyelembe vesszük, hogy 42% tartozik ide, akkor a 31%-nyi arányuk a válaszok között 26%-os alulreprezentáltságot mutat. A pozitív asszociációk között viszont a 65%-nyi arányuk 55%-os felülreprezentáltságot jelez. A kábítószerrel próbálók 55%-kal többször említettek pozitív asszociációt, mint negatív, a nem-próbálók viszont 172%-kal, azaz közel háromszorosan többször mondtak negatív, mint pozitív gondolatokat. Ebből egyértelműen kiderül, hogy akik személyes tapasztalattal rendelkeznek, jellemzően pozitívak a gondolataik, míg akiknek nincs tapasztalatuk, sokkal negatívabban tüntetik fel a kábítószerrel. Ha valaki megpróbálja, kialakul benne egy pozitív kép, jó dolognak tartja és háttérbe szorulnak azok a szempontok, amik a kábítószerrel veszélyes oldalát jelzik. Ez nem azt jelenti, hogy ezekkel nincsenek tisztában, hiszen korábban láthattuk, hogy a veszélyes oldalt is érzékelik, azonban előtérbe kerülnek a kellemes hatások. A megengedés, illetve korlátozás szempontjából is jóval megengedőbbek a tapasztalattal rendelkező fiatalok. Hajlanak arra, hogy korlátozás nélkül lehessen kábítószerrel fogyasztani, míg a többiek alapvetően úgy gondolják, hogy egyáltalán ne lehessen. Ez alátámasztja azt a következtetésünket, hogy aki kipróbálja a kábítószerrel, annak a szemében a kábítószerrel már nem egy elvetendő dolog, hanem kifejezetten kellemes, és a kábítószerrel elítélő attitűdök átkerülnek a "ló túloldalára". Mindez felveti bennünk a kérdést, vajon nem lenne-e célravezetőbb az elrettentés és a rémtörténetek helyett (melyek a "drogos" rendezvényeket jellemzik) a fiatalok objektív, tárgyilagos tájékoztatása a kábítószerrel fogyasztás minden velejárójáról. Talán így a kábítószerrel kipróbálók nem maradnának magukra, nem hátrítanák el a szerintük őszintétlen propagandafogásokat használó, így előttük kevésbé hiteles szakintézmények segítségét.

Végezetül érdemes megnéznünk az előbbi szempontok szerint (próbálta-e már vagy nem) a kábítószer fogyasztásának motivációiról vallott nézetek közti különbségeket.

<i>Motiváció</i>	<i>próbálók 125</i>	<i>nem próbálók 173</i>	<i>összesen 298</i>
személyes problémák	51 (40,8%)	98 (56,6%)	149
kíváncsiság	75 (60%)	81 (46,8%)	156
társaság	41 (32,8%)	40 (23,1%)	81

A három leggyakoribb válasz közül mindhárom esetében lényeges különbségek vannak a vélemények között. A személyes problémák említése inkább azokhoz fűződik, akik nem próbálták ki a kábítószer. Az ő részükről a válaszok pusztán feltételezések, hiszen ők maguk még nem érintettek a kérdésben, de a feltételezésüket mégis komolyan kell venniük, lényeges információt hordoz. Hogy ez mennyiben van így, azt a későbbiekben látni fogjuk, amikor a problémák, az öngyilkosságok és a szerfogyasztások közötti összefüggéseket fogjuk megnézni. A feltételezésünk az, hogy a szerhasználat mögött az egyik jellegzetes tényező a személyes probléma, viszont maguk az érintettek ezt a tényezőt kevésbé említik, háttérbe szorítják ahhoz képest, amit a többiek mondanak a kérdésben. Mindez felveti bennünk azt a gondolatot, hogy ha egy fiatal kipróbálja a kábítószer, hajlamos lesz a problémák jelentőségét háttérbe szorítani, kevésbé fogja fontosnak tartani. Ezt tekinthetjük egyfajta önáltatásnak is, hiszen majd látni fogjuk, hogy a probléma masszív partnere a kábítószer kipróbálásának; vagy felvethetjük azt is, hogy a használat után a kellemes élmények elhomályosítják a motiváció negatív oldalait. A társaság és a kíváncsiság arányai szintén különbségeket mutatnak a két csoport között, itt azonban fordított az eltérés, mint a személyes problémáknál, azaz a nagyobb arányok a kipróbálóknál találhatók. A társaság vonatkozásában azt mondhatjuk, hogy a baráti közeg nagyon jelentős hangsúlyt kap, hatása meghatározó lehet a kábítószer kipróbálásában, hiszen főként azok említik, akiknek az életében már megfordult a kábítószer. Ugyanez a csoport a kíváncsiságot mondta a leggyakrabban, míg a másik csoport a személyes problémákat. Mindezek a különbségek azért érdekesek, mert kifejezik, hogy nincs egységes vélemény a motivációk tekintetében a próbálók és a nem próbálók között. Mindez kifejezi azt is, hogy a kábítószer még viszonylag új jelenség - legalábbis ilyen széles körben - és nem alakult ki egységes vélemény a fiatalok között. (Az alkohol és a cigaretta esetében nincs ez a fajta szakadék a motivációkkal kapcsolatban.) De jelentheti ugyanakkor azt is, hogy a kábítószer akár egyszeri fogyasztása is felkeltheti a vele próbálkozók további érdeklődését.

Összefoglalóan mondhatjuk azt, hogy a kábítószer kipróbálásának valószínűségét a megfelelő családi, iskolai háttér hiánya, a személyes problémák és a közvetlen környezetünk, a barátok befolyásoló ereje megnöveli.

CIGARETTA

A cigaretta fogyasztásról előzetesen azt feltételeztük - mivel látjuk a legkisebb trafikban is, látjuk a szüleink kezében, látjuk füstölni otthon, a munkahelyen és az utcán egyaránt, vagyis a cigaretta hozzátartozik a mindennapjainkhoz -, hogy lényegesen enyhébb, liberálisabb a fiatalok megítélése. Nem kell elbújnunk, nem kell szégyenkezniük, vagy titkolóznunk, ha rá szeretnénk gyűjtani. Nyíltan vállalhatjuk mindenki előtt, hiszen nem fogunk megütközést vagy felháborodást kiváltani. Olyan, mint a kávé az ebéd végén vagy mint a reggeli munkába indulás - teljesen természetes része az életünknek. Legfeljebb az orvos jegyzi meg időnként, hogy le kéne szokni, és kapunk tőle egy enyhe ejnye-bejnyét. Mindezek ismeretében meglepő, hogy a megkérdezettek mindössze 16%-a értett egyet azzal, hogy mindenki szabadon dohányozhasson. Ez 4 százalékponttal kevesebb, mint a kábítószeresek esetében. 20% szerint nem kellene az embereknek egyáltalán dohányozniuk, 51% pedig azon a véleményen van, hogy az emberek legyenek tekintettel a környezetükre, amikor dohányoznak. A maradék 12% szerint csak meghatározott helyen lehessen dohányozni. A válaszlehetőségek ebben az esetben nem feltétlenül zárták ki egymást - valaki egyszerre gondolhatta úgy, hogy a környezetükre tekintettel kell lenniük, ugyanakkor a dohányzás csak meghatározott helyen elfogadható. Azt kértük ilyenkor, hogy olyan válasz mellett foglaljon állást, amelyikkel leginkább egyetért. Az eredményekből azt láthatjuk, hogy a teljes elutasítás lényegesen kisebb mértékű, mint a kábítószerénél (15 százalékponttal kevesebb). Ez igazolja azt a feltételezésünket, hogy a cigaretta elfogadottabb, enyhébb a megítélése. Kiderül ugyanakkor az is, hogy a dohányzás esetében a teljes megengedés is kisebb mértékű, mint a

kábítószereknél. Mindez azzal magyarázható talán, hogy a cigarettánál kiemelt jelentőséget kap a környezetünkre való odafigyelés, hiszen a cigaretta egyértelműen olyan szer, amely használata közvetlenül érezhető mások számára is. A dohányfüstöt sokan nem szeretjük, s azt is tudjuk, hogy a passzív dohányzás ugyanúgy káros az egészségünkre, mint ha mi magunk fújnánk a füstöt. Sokszor találkozhatunk olyan helyzetekkel, amikor a dohányosok másokra való tekintettel nem gyújtanak rá, figyelembe veszik, hogy a többieket ez esetleg zavarná. Ezt tükrözi az a tény, hogy gyakorlatilag minden második fiatal válaszolt úgy, hogy azzal a feltétellel lehessen dohányozni, hogy tekintettel vagyunk a környezetünkre.

Érdekes eredményeket kaptunk arra a kérdésre, hogy naponta hány szál cigaretta elszívását tartod normálisnak, elfogadhatónak. 16% semennyit nem tart elfogadhatónak, 37% szerint 1-5 szál, 28% szerint 6-10 szál - maximum fél doboz -, 12% szerint 11-20 szál - maximum egy doboz -, 1% mondta, hogy maximum két doboz, 2% pedig e fölött, vagy bármennyit elfogadhatónak tart. A többség megítélése tehát 1-10 szál közé esik. Azt mondhatjuk, hogy napi fél doboz cigaretta elszívása elfogadottnak számít a fiatalok többségének szemében, viszont van egy mintegy 20%-nyi réteg, akik teljesen egyértelműen elítélőek a cigarettafogyasztással kapcsolatban.

Egységes tendenciákról beszélhetünk a betegség, a függőség, és a káros hatás megítélésében. 93% szerint súlyosabb betegséget is okozhat a cigarettafogyasztás, szintén 93% szerint függőséget okozhat, 62% úgy véli, hogy kismértékben fogyasztva is káros, 35% szerint csak nagymértékben fogyasztva káros az egészségre. Mindössze egy ember mondta azt, hogy egyáltalán nem káros. A tendenciák tehát hasonlóak, mint a kábítószernél, elég határozottak a vélemények. Így elmondhatjuk a cigaretta esetében is, hogy a fiatalok érzékelik a veszélyeket, tisztában vannak a negatív hatásokkal, következményekkel.

A fiatalok közül a legtöbben (44%) úgy látják, hogy napi egy doboz cigarettát kell rendszeresen elszívni ahhoz, hogy függőséget okozzon. Függőség alatt mi akár testi, akár lelki függést értünk, akár mindkettőt. 16% szerint elég egy fél doboz, másik 16% szerint pedig akár napi 1-5 szál elszívása is elegendő. Itt is, és a korábbi kérdésnél is látszik, hogy mintegy 7% azoknak az aránya, akik szerint egyáltalán nem okozhat a cigaretta semmiféle függést.

64%-ra becsülik a korosztály dohányosainak az arányát. Ez önmagában is ijesztő vélemény, jelzi a cigaretta széles körű elterjedtségét, még akkor is, ha ez csak egy becslés, és a számszerű eredményt nem tarthatjuk mérvadónak. Annyit viszont mindenképpen megállapíthatunk, hogy a cigaretta jelen van a fiatalok mindennapjaiban. Az eredményt, mint tendenciát vehetjük figyelembe, és azt mondhatjuk, hogy a fiatalok nyilván a saját környezetükben tapasztaltak alapján látják úgy, hogy több mint minden második fiatal dohányzik.

Az ösztönzőerő, *motiváció* kérdésében eltérő véleményeket tapasztaltunk a kábítószerekhez képest. A leggyakoribb válasz a társaság, barátok hatása, a példa, 118 esetben említették ezt. A második helyen a kíváncsiság szerepel, 89 válasszal, azonban ez közel fele annyi, mint a kábítószer esetében, 43%-kal kevesebb. Ezt magyarázhatjuk azzal, hogy a cigarettázás nem új jelenség az ifjúság számára - szemben a kábítószernél -, viszont a fiataloknak, amíg ki nem próbálják bizonyos értelemben ez is újdonság lehet. Tehát a kábítószerhez képest jóval kisebb arányban mondják, azonban mégis jelentős mértékben fordul elő a válaszok között. Szintén jelentősnek tekintjük a pótcselekvés, unalom, idegesség levezetése, illetve a vagányság arányait. 53 esetben - 17,8% - említették a pótcselekvést és az idegesség levezetését is, 57 esetben - 19,1% - pedig a vagányságot, nagyképűséget. Érdekes, hogy a lelki, személyes problémák nem jellemzőek a cigaretta kipróbálásának motivációjában a fiatalok szerint, mindössze 22-en említették (7,4%). Azt mondhatjuk tehát, a fiatalok úgy látják, hogy a társas viszonyok befolyásolják, és ösztönzik leginkább a dohányzást. A válaszokból az is kiderül, hogy a dohányzásnak van egy idegesség levezető, illetve egy hiánypótló, pótcselekvő funkciója. Sok esetben bizonyos szerepek velejárája, hiszen sokak szerint a kivagyiság, a kitűnni akarás, a felnőttnek látszani akarás fontos tényezője a cigarettázásnak. Úgy tűnik, a cigarettázás motivációi összetettebbek, mint a kábítószernél, a társaság hatásán kívül - mely kiemelkedik a többi közül - nem beszélhetünk egységes állásfoglalásról. A dohányzásnak több jelentős funkciója is van, melyek a fiatalok szerint hasonló erejű motivációs tényezők. Ezek a már említett ürkitöltés, pótcselekvés, az idegesség levezetése és a kitűnni akarás, illetve a felnőtté válás érzése.

A fiatalok 52% mondta azt, hogy dohányzik. Ebből 23% alkalmilag, 19% napi 10 szál alatt, 38% napi 10-20 szál között, 19% pedig e fölötti mennyiséget szív el naponta. Mindez azt igazolja, hogy a cigaretta valóban nagymértékben jelen van a fiatalok között, része a mindennapjaiknak. A fiatalok saját véleménye - 64% - a korosztály dohányzására vonatkozóan 12% ponttal több mint a valós eredmény. Azonban nagyságrendekben nem tévedtek, több mint minden második fiatal dohányzik. Nem jellemző

az "erős" dohányzás a fiatalokra, inkább az alkalmi és a fél doboz körüli mennyiség a jellemző. A fiatalok 10%-át tekinthetjük "erős" dohányosnak. Hogy ez sok-e vagy kevés, mindenki döntse el maga. Az alkalmi dohányosok viszonylag magas aránya a dohányosok között is azt jelzi számunkra, hogy az "alkalom" - mely feltehetően társasággal jár - fontos eleme a dohányzásnak. Úgy tűnik tehát, hogy a cigaretta valóban a fiatalok felének életében megjelenik, szokássá válik, de ez nem feltétlenül jár azzal, hogy egész nap fűjják a füstöt, láthatunk bizonyos mértéktartást a dohányzás gyakoriságában.

Megvizsgáltuk a dohányosok összetételét az alapadatok összefüggéseiben. Itt nem számítottuk a dohányosok közé az alkalmi fogyasztókat, csak azokat, akik rendszeresen cigiznek. Azt mondhatjuk, inkább a fiúkra jellemző a dohányzás, 61,5% fiú, míg a mintában 51,3%, azaz 10% ponttal magasabb az arányuk. Kiemelkedik a városiak aránya, míg a Budapestiek és a községek alulreprezentáltak. A városiak aránya 59%, 11% ponttal több, mint a mintában. Az átlagtól - 39% - jelentősen eltérő arányokat is találunk az egyes kategóriák között. Így az idősebb városi fiúk 66%-a, az idősebb községi fiúk 57%-a, míg az idősebb budapesti fiúk mindössze 14%-a dohányzik rendszeresen. Az átlagtól jelentősen eltér még az idősebb községi lányok dohányzása, 15%-uk cigizik rendszeresen. Az adatok azt mutatják, hogy a városokban általánosan elterjedtebb a dohányzás, de itt is különösen az idősebbekre és a fiúkra jellemző. A községekben a hangsúly azon van, hogy valaki fiú-e vagy lány, hiszen a fiúkra nagyon jellemző, a lányokra viszont nagyon nem jellemző. Ez kifejezi a községekben létező fiú és lány szerepek közötti éles határvonalat. Míg a fiú szerephez sokszor hozzátartozik a cigaretta, addig a lányok részéről ezt nem veszik jó néven. A tradíciók jobban érvényesülnek, és ez azzal is jár, hogy a fiú és lány szerepek között nagyobb a távolság, mint a városokban.

Budapesten azt tapasztaljuk, hogy a fiatalabbak között megegyezik a fiúk és a lányok dohányzási aránya - alkalmiakkal együtt 50% - azonban az idősebb korosztályban érdekes törés következik be. Amíg a lányoknál megmarad az 50%-os arány, addig a fiúknál lezuhan 14%-ra. Ebből arra következtetünk, hogy a fővárosban egyrészt már nincsenek meg azok az éles különbségek fiú-lány szerepek között, mint a községekben, másrészt amíg a lányoknak megmarad ez a fajta szokásuk 20 év fölött is, a fiúk sok esetben abbahagyják a dohányzást. A városiak felülreprezentáltsága mögött több elem húzódik. Mind a fiúk, mind a lányok magas arányban dohányoznak, s ennek oka, hogy a fiú-lány szerepek átmenetet képeznek a községek és a főváros fiú-lány szerepeihez képest. Még megvan a fiúknak az a tudat, hogy a cigaretta hozzátartozhat a férfi-szerephez, viszont már ledőltek azok a falak, amik elválasztották élesen a fiúk és lányok dohányzásának megítélését. A lányok feltehetően csatlakoznak a társaságok fiú tagjainak dohányzási szokásaihoz, nem fogják rossz szemmel nézni őket emiatt, sőt mivel a társaságot említik a legerősebb motivációs tényezőnek, talán éppen a dohányos fiúk miatt kezdenek el maguk is cigarettázni.

A szülőkkel való együtt-, illetve különélés, és a szülők együttélése vagy elszakadása nem befolyásolja a dohányzást. Így azt mondhatjuk, hogy a családhoz való viszony, és a családi háttér nem meghatározó szempont a dohányzás tekintetében. Az eredmények azt mutatják, hogy a nem és a településtípus együttes hatása a legjellemzőbb, a városi és községi fiúk a legtipikusabb dohányosok. Úgy véljük, a dohányzás nem elsősorban a megoldatlan problémákból adódik, hanem hozzá tartozik egy adott társaságban, adott közegben bizonyos szerepelvárásokhoz. A külső tényezők tehát sokkal erőteljesebbek a személyes problémákhoz képest.

Szembeötlő, hogy az egyes kérdéseknél nincs jellemző különbség dohányosok és nem dohányosok között. Hasonlóan vélekednek a motivációkról, hasonlóképpen becsülik a fiatalok dohányzásának arányát, hasonlóan ítélik meg azt, hogy naponta hány szál cigi elszívása tekinthető még normálisnak, hogy okozhat-e betegséget, hogy mennyire káros az egészségre, hogy napi hány szál cigi elszívása okoz függőséget. Mindössze abban láthatunk különbséget, hogy a dohányosok között nagyobb mértékű a teljes megengedés - azaz hogy mindenki szabadon dohányozhasson - és kisebb mértékű a teljes elutasítás. Úgy látjuk, mindez megerősíti azt a feltételezést, hogy a hétköznapiak közé beépült a cigarettázás. A kábítószernél - amely nem tartozik az elfogadott és elterjedt szokásaink közé - éles szakadékot láthatunk a kipróbálók és a többiek véleménye között. A cigaretta esetében semmiféle szakadék nincsen, kialakult róla egy viszonylag egységes kép, egységes megítélés, hiszen látjuk úton-útfélen, része az életünknek. Itt azonban ki kell emelnünk egy érdekest ellentmondást, mégpedig azt, hogy miközben kb. minden második fiatal dohányzik, általánosak azok a súlyos vélemények, hogy a dohányzás függőséget okozhat, kismértékben fogyasztva is káros az egészségre, illetve súlyos betegséget is okozhat. Ezt így látják maguk a dohányosok is. Ezek szerint emberek tömege él ezzel a kemény disszonancia érzéssel, hogy amit nap mint nap csinál, azzal tulajdonképpen saját magát pusztítja.

ALKOHOL

Az alkohol a drogok között az, amely talán mindhárom vizsgált szer közül a legmélyebben beépült a társadalmi szokások közé. Amíg a kábítószerekre azt mondhattuk, hogy viszonylag új jelenség és komoly viták tárgya, addig a cigaretta és az alkohol réges-régi "útítársai" az életünknek. A szokások, megítélések azonban itt is állandó változásban vannak. Az alkoholfogyasztás hagyományosan inkább az ünnepekhez, ünnepségekhez, a teremtett alkalomhoz kötődik. A hagyományok fellazulásával azonban kérdéses, hogy milyen funkciót tölt be az alkohol a fiatalok között. Az egymás egészségére történő ivás ma is létező felfogás a kultúránkban, ugyanakkor él közöttünk egy kritikus szemlélet is a mérték nélküli, illetve a l'art pour l'art ivással szemben. Amíg gyakorlatilag bármikor kedvünkre szívhatjuk a cigarettát, addig a környezetünk megütöztetése nélkül nem iszogathatnánk egész nap. Mindezzel azt kívántuk érzékeltetni, hogy véleményünk szerint jelentős különbségek vannak a cigaretta és alkoholfogyasztás megítélése között is. Feltételezésünk szerint az alkohol az a szer, amely ma talán a legnagyobb veszélyt jelenti a fiatalok számára. Segítő munkánk során azt tapasztaljuk, hogy a fiatalok életében az alkohol rendszeresen jelen van, nem szükséges hozzá ünnep vagy jelentősebb esemény, egyszerűen a társasági élmények általános velejárója. A túlzott mértékű alkoholfogyasztás mögött azonban sok esetben személyes problémák húzódnak meg.

Ezek után nézzük meg, hogyan vélekednek maguk a fiatalok. A válaszokat adó fiatalok 38%-a szerint mindenki fogyaszthasson szabadon alkoholt, 34% véleménye szerint pedig mértékkel kellene fogyasztani. 20% szerint alkoholt inni csak meghatározott helyeken vagy meghatározott alkalmakkor kéne, s mindössze 7% vélte úgy, hogy egyáltalán nem kellene az embereknek alkoholt fogyasztaniuk. Adataink azt mutatják, hogy a fiatalok az alkohollal szemben a legmegengedőbbek. Amíg a kábítószerekénél 35%, a cigarettánál 20%, addig az alkoholnál mindössze 7% a teljes elutasítás, a teljes megengedés viszont a három vizsgált szer közül az alkohol esetében a legnagyobb arányú. Ezek az adatok már önmagukban is jelzik, hogy az alkohol óriási mértékben beépült a fiatalok kultúrájába. A korlátok közül a választ adó fiatalok a mértéket tartják lényegesnek, minden harmadik fiatal a mértékkel történő ivással értett egyet. Azt mondhatjuk tehát, hogy a fiatalok döntő többsége nem veti el, nem veti meg az alkoholfogyasztást, önmagában véve egyszerűen nem tartja elutasítandó szokásnak. Sokak szerint csak akkor válik mindez negatív, elvetendő szokássá, ha mértéken felül fogyasztunk. Erősen megoszlanak a vélemények azonban abban a tekintetben, hogy vajon milyen gyakoriságú ivást tartanak elfogadhatónak.

<i>Melyik mondattal értesz egyet?</i>	%
Az emberek szabadon fogyaszthatnak alkoholt - 113	37,9
Az emberek mértékkel fogyasszanak alkoholt - 102	34,2
Az emberek meghatározott helyeken vagy alkalmakkor fogyasszanak alkoholt - 59	19,8
Az emberek egyáltalán ne fogyasszanak alkoholt - 20	6,7
egyéb válasz - 2	0,7
nincs válasz - 2	0,7
összesen - 298	100
<i>Ivás gyakorisága szerint milyen mértékű alkoholfogyasztást tekintesz normálisnak, elfogadhatónak?</i>	
Egyáltalán nem tartod elfogadhatónak az alkoholfogyasztást - 15	5,0
havonta egyszer vagy annál ritkábban - 37	12,4
két-három hetente egyszer - 43	14,4
hetente egyszer - 84	28,2

hetente többször - 37	12,4
naponta egyszer - 46	15,5
bármennyiszor - 30	10,1
nincs válasz - 6	2,0
összesen - 298	100

Láthatjuk, hogy a leggyakoribb válasz a heti egyszer, de ez sem kiugró arányú. Ha itt húzzuk meg a határvonalat a rendszeres ivás, és a nem rendszeres ivás között, akkor a választ adó fiatalok 66%-a említett rendszeres, azaz heti egyszeri vagy annál gyakoribb ivást. Figyelemre méltó, hogy minden negyedik fiatal szerint legalább naponta egyszeri fogyasztás is normális, sőt ebből a 25%-ból 10% úgy gondolja, hogy bármennyiszor fogyasztunk, nincs abban semmi kivetni való. Ezek a válaszok is arra utalnak, hogy a fiatalok maguk is komolyan érintettek, és a 10%-nyi teljesen megengedő válaszok felvetik bennünk annak a gyanúját, hogy nem kevés fiatal számára ismerős élmény a mindennapos iszogatás. Viszonylag szűk az a réteg, akik teljesen elítélően nyilatkoznak az alkohorról. Az arányukat a két kérdésre adott válaszok alapján 5-7%-ra tehetjük (a cigarettánál ugyanezek az arányok 16-20% körül mozogtak).

A betegségre és függőségre vonatkozó kérdések a másik két szerhez hasonló eredményeket hoztak, azaz a fiatalok szinte egységesen - 93%, illetve 97%-ban - gondolják úgy, hogy az alkoholfogyasztás súlyosabb betegséget is okozhat, és függőséget is okozhat. Azonban amíg a kábítószeres és a cigaretta esetében a választ adó fiatalok jellemzően úgy vélték, hogy kismértékben fogyasztva is káros, addig a többség szerint (70%) az alkohol csak nagymértékben fogyasztva káros az egészségre. Itt újra megjelenik a mérték kiemelt jelentősége, és kirajzolódik előttünk egy olyan kép, amely szerint az alkohol önmagában a fiatalok számára nem feltétlenül egy rossz dolog, csak akkor válik azzá, ha túllépik azt a bizonyos mértéket. Ezek után különösen érdekes, hogy vajon a fiatalok mit értenek mértéken, számukra mi az a mennyiség, ami már túllép a határon. A kérdésünk az volt, hogy "naponta mennyi alkoholt kell elfogyasztani ahhoz, hogy valaki függővé váljon". Az eredményeket tiszta szeszben dolgoztuk fel, hiszen egyesek a válaszaikban sört, mások bort, vagy esetleg töményt mondtak (A sör 5%, a bor 10%, a tömény 40% tiszta szesz.). A fiatalok válaszaik szerint napi 1,57 dl tiszta szeszt kell a függőséghez elfogyasztani. Ez naponta több mint 6 üveg sört, vagy több mint 1,5 liter - azaz kb. két üveg - bort, vagy kb. 8 felest jelent. Úgy tűnik tehát, hogy a fiatalok igen magasra teszik a mércét.

Az alkohol fogyasztásának motivációi között a válaszolók első helyen említik a feloldódást, a gátlások leküzdését, és az ehhez kapcsolódó pozitív érzéseket (161 válasz). Ebből lehet arra következtetni, hogy az alkohol elsősorban a fiziológiai hatása miatt népszerű, amely az általa kiváltott állapot révén kihúzhat minket a mindennapok gondokkal teli világából. Az alkohólnál tehát elsődleges tényező maga a szer hatása, de a társaság, barátok, hagyomány szerepe is jelentős (ezt említették második leggyakrabban, 110 esetben). Nyilvánvalónak tűnik mindebből, hogy az alkoholfogyasztás közösségi élményként is jelen van a fiatalok életében. Az alkohol esetében a válaszok szerint fogyasztásra jelentős ösztönző még a személyes problémák említése (89-en látják így).

A fiatalok, saját véleményük szerint, az alkoholfogyasztásban a problémáikra egy mesterséges kapaszkodót találnak, hiszen a hatás feledteti azokat egy rövid időre, s ehhez az alkoholfogyasztás régi-új hagyománya, a közvetlen környezetünk ivási szokásai biztosítják a megfelelő közeget. Úgy is mondhatjuk, hogy a fiatalok elsősorban a hatás miatt isznak, de ez is sok esetben összekapcsolódik a személyes problémáikkal.

A válaszolók az alkoholt hetente legalább egyszer fogyasztók arányát (a cigarettához hasonlóan) 64%-ra becsülik. Ehhez képest az önmagukról nyilatkozó fiatalok válaszaiból a realitás, hogy saját maguk közül 53%-uk iszik hetente legalább egyszer. Az arányok ebben az esetben is szinte teljesen megegyeznek a cigarettázásnál látott arányokkal. Mindez azt mutatja, hogy az alkohol és a cigaretta szinte hasonló súllyal, hasonló mértékben jelenik meg a fiatalok életében.

Megkérdeztük, hogy a fiatalok alkoholból általában egy alkalommal mennyit fogyasztanak. Az adatokat itt is tiszta szeszben dolgoztuk fel, az így kapott átlag 0,79 dl, ami kb. 3 üveg sört, vagy 8 dl bort, vagy 4 db felest jelent. Az alkoholfüggőségre vonatkozó válaszokból már lehetett sejteni, hogy a

megkérdezettek saját fogyasztása is jelentős mennyiséget tesz ki. Itt azonban érdemes megvizsgálni, hogy a fogyasztás gyakorisága és mennyisége milyen módon függ össze. Figyelemre méltó, hogy minél gyakrabban iszik valaki, egy alkalommal annál többet fogyaszt. Kivételt képeznek a naponta ivók, akik kevesebbet fogyasztanak a heti többszöri ivókhoz képest, vagyis hozzávetőlegesen annyit isznak, mint a heti egyszeri ivók. A kapott válaszok alapján kimondhatjuk, hogy az ivás gyakorisága és az ivás mennyisége egyenesen arányos egymással. Aki ritkán iszik, az jellemzően keveset iszik, míg ha valaki sűrűbben fogyaszt, az jellemzően jóval többet is fogyaszt. Azt is mondhatjuk, hogy a részegség nem egy különleges esemény, hiszen ha valaki sokszor iszik, az jellemzően rendszeresen sokat iszik. Akiknek az életében pedig rendszeres szokássá válik az alkoholfogyasztás, azok nem állnak meg egy pohárka bornál, sőt, kettőnél sem. A naponta ivók csökkenő mennyiségét természetesnek tartjuk, hiszen aki mindennap fogyaszt, az egyrészt nem képes annyit inni egy alkalommal, mint aki "csak" minden más- vagy harmadnap iszik, másrészt a napi fogyasztásnál előfordulhatnak olyan szokások - pl. este vacsora után egy üveg sör - amelyek igazán nem jelentenek nagyobb mennyiséget.

A rendszeres ivók arányát 11% ponttal felülbecsülték a fiatalok. Ez az arány a gyakori fogyasztók jelentős felülbecslésének tulajdonítható, hiszen ők a környezetükből kiindulva a valóságnál magasabb arányokat mondtak, az alkalmi fogyasztók viszont inkább a realitásnak megfelelő arányokat említettek. Az alkoholt soha nem fogyasztók 55%-ra, a heti egyszeri ivók 62%-ra, a napi fogyasztók 74%-ra becsülték a korosztály rendszeres alkoholfogyasztóinak az arányát. Láthatjuk tehát, hogy minél gyakrabban iszik valaki, annál magasabbnak ítéli a rendszeres fogyasztók arányát. Ugyanígy a függőséget okozó mennyiség megítélésénél is jóval kisebb mennyiséget mondtak azok, akik soha nem isznak. Szerintük 0,99 dl tiszta szesz elég naponta a függőséghez. A heti egyszeri ivók szerint ugyanez a mennyiség 1,6 dl, míg a heti többszöri ivók szerint 1,74 dl.

A vizsgálat során érdekelt bennünket, hogy kikre jellemző inkább az ivás nem, településtípus, és kor szerint? A válaszok egyértelműek, a fiúk (a többi szerhez hasonlóan) lényegesen többen találkoznak az alkohollal, mint a lányok. A fiúk 67%-a, a lányok 38%-a iszik rendszeresen alkoholt. Úgy tűnik, hogy a fiúk minden szer vonatkozásában lényegesen érintettebbek, mint a lányok, könnyebben nyúlnak a drogokhoz. Település szerint a leginkább a városi fiatalokra jellemző az alkoholfogyasztás (63%), aztán a fővárosiakra (47%). A legkevésbé talán a községi fiatalok isznak (41%). A községekben az alacsonyabb arány igazából a lányok 22%-os érintettségének tulajdonítható, hiszen a fiúk ott is jóval többen, 60%-ban rendszeres fogyasztók. Az alkoholfogyasztás szempontjából a községekben érzékelhető a legnagyobb különbség fiúk és lányok között. A községekben (ahogy azt a cigarettánál is láttuk) a lányoknak nem illik szerezket fogyasztani, egyszerűen nem nézik jó szemmel, a fiúk alkoholfogyasztása viszont "természetes", elfogadott.

Az idősebb (20-24 éves) fiatalok isznak gyakrabban és többet (60%), míg a 15-19 éveseknek 46%-a iszik legalább heti egyszer alkoholt. Különösen figyelemreméltó, hogy az idősebb városi fiúk itt is (ahogy a kábítószerrel, és a cigarettánál is) kiemelkednek a fogyasztásukkal. 84%-uk iszik minimum heti egyszer. Úgy látjuk, minthogy a legtöbb veszélyeztettségi mutató az esetükben tapasztalható, minderre érdemes lenne külön is visszatérni és részleteiben vizsgálni.

BOLDOGSÁG

A boldogság önmagában egy definiálhatatlan fogalom, illetve ahány ember, annyiféle felfogás. A vizsgálat révén nem próbáltuk mi sem megoldani ezt a talán sokezer éves problémát, és nem kívántuk definiálni sem a boldogság napjaira érvényes fogalmát. Megközelítésünk távolról sem filozófiai, sokkal inkább pragmatikus. Azokat a pontokat, kapaszkodókat kerestük, amelyek a mindennapok kisebb-nagyobb akadályain - melyek mindannyiunk elé tornyosulnak időnként - átsegítenek és további lendületet adnak. A boldogságot felfoghatjuk egyfajta emberi erőforrásnak is, ami segíthet bennünket továbblépni egy-egy konfliktuson, ami abban segíthet, hogy egy-egy probléma miatt ne rekedjen meg az életünk. A Kapocs önkéntesei úgy tapasztalták, hogy azok a problémás fiatalok, akik meg tudnak fogalmazni valami célt, vagy fel tudnak idézni olyan örömeket, amik a jövőben is reálisan elérhetőek számukra, vagyis van (valami vagy valaki) kapaszkodó az életükben, sokkal könnyebben lábálnak ki nehéz helyzetükből. Ugyanakkor borzasztóan nehéz segíteni az olyanoknak, akik szeme előtt nem lebeg semmiféle elképzelés önnön boldogságukról. A felmérés lényegileg arra irányult, hogy meg tudjuk, a fiatalok körében saját boldogságukról milyen kép él, mit jelent számukra a boldogság.

A megkérdezett fiatalok 46% vallotta magát általában boldognak. Ez az eredmény a különféle módon vizsgált csoportokban gyakorlatilag nem mutatott szignifikáns különbséget. A válaszok szerint a

fiatalok boldogsága gyakorlatilag nem függ attól, hogy az ember milyen nemű, hol lakik és nem függ, hogy 15-19 vagy 20-24 éves-e. Az "Általában boldog vagy?" kérdésre adott válaszok megoszlása attól sem függ, hogy a fiatal jár-e az iskolába, vagy a szülei együttélnek-e.

Mégis vannak-e akkor egyáltalán, s ha vannak, melyek azok a tényezők, amelyek befolyásolják a boldogságra adott válaszokat, egyáltalán, a fiatalok számára mi az, *boldogság*?

A "Szerinted mit jelent, milyen az, boldognak lenni?" kérdésre sokféle válasz érkezett. A harmónia, belső béke, szeretet, törődés, bizalom témakörökben kaptuk a legerőteljesebb válaszokat. A fiatalok a sikerélmény, a szabadságélmény, az elégedettség, pozitív érzelmi megnyilvánulás, a gondatlanság fogalmaival jellemezték még a maguk boldogságát - sok más, kisebb számban említett, talán kevésbé jelentős fogalom mellett.

A boldogságra vonatkozó kérdéseinket a jóval konkrétabb, könnyebben megválaszolható formában is feltettük. A fiatalok a "miért érzik magukat boldognak", vagy hogy "mi kellene, hogy boldogok legyenek" kérdésekre adott válaszaikban toronymagasan vezetnek a tartozni valakihez, a szeretet, a törődés, a társ kategóriái. Viszonylag nagyobb számban említették még a sikerélményt, a harmóniát, a biztonságérzetet, az anyagi hátteret, a kiegyensúlyozottságot - a domináns társas kapcsolatokhoz képest leszakadva.

Azt is megkérdeztük a fiataloktól, hogy szerintük, általában mi kellene az emberek (a többi ember) boldogságához. A választ adó fiatalok saját boldogságának megítéléséhez képest markáns eltérést nem kaptunk - némi különbséget hordozott azonban a környezet, a többi ember anyagi szükségleteinek boldogságára gyakorolt hatásával kapcsolatos megítélés. Vagyis a többieknek inkább anyagiasabbnak ítélték a fiatalok, mint amit önmagukról állítottak. Mindez utalhat arra a talán általános közmegítélésre is, miszerint a pénz igen jelentős tényező az emberek számára, a fiatalok azonban önmaguk boldogságuk szempontjából jóval kevésbé tartják a pénzt lényegesnek.

Az "Általában boldog vagy-e?" kérdés alapján nézzünk meg néhány alapvető összefüggést. A következő táblázatokban látni fogjuk, hogy milyen tényezőkkel van szorosabb összefüggésben a boldogság érzése, és melyek azok a szempontok, melyek kevésbé vagy egyáltalán nincsenek kapcsolatban a boldogsággal.

		<i>Érzelmileg elégedett, kiegyensúlyozott vagy?</i>	
		<i>igen</i>	<i>nem</i>
<i>Általában boldog vagy?</i>	<i>igen</i>	62,7%	24,8%
	<i>nem</i>	9,7%	83,5%

<i>Anyagi helyzetteddel elégedett vagy-e?</i>			
		<i>igen</i>	<i>nem</i>
<i>Boldog vagy-e?</i>	<i>igen</i>	43,1%	44,5%
	<i>nem</i>	43,7%	49,5%

	<i>optimista</i>	<i>pesszimista</i>
Boldognak tartja önmagát	69,3%	22,6%
Nem tartja boldognak önmagát	36,9%	53,4%

	<i>boldognak tartja önmagát</i>	<i>nem tartja boldognak önmagát</i>
El tudja önmagát képzelni 10 év múlva	52,5%	39,8%
Nem tudja önmagát elképzelni 10 év múlva	41,6%	55,3%

	<i>boldognak tartja önmagát</i>	<i>nem tartja boldognak önmagát</i>
Boldogabb lesz a világ 40-50 év múlva	13,8%	16,5%
Boldogtalanabb lesz a világ 40-50 év múlva	49,6%	56,3%

	<i>öngyilkossági kísérlet</i>	<i>öngyilkossági gondolat</i>
Önmagukat nem tartják boldognak	19,4%	65%
Önmagukat boldognak tartják	2,2%	29,9%

A boldogságra vonatkozó megítélések, vélemények jellemzően torzultak a választ adó fiatalok saját tapasztalatai, saját hangoltsága következtében. Azok az emberek, akik önmagukat boldognak tartották, a többiek között a boldogabbak arányát 30,84%-ra becsülték, míg az önmagukat boldogtalanak ítélték a fiatalok 21,39%-áról gondolták, hogy boldog. Meglepő, hogy a tényleges arányt (46%) mindkét csoport jóval alábecsülte. Talán ehhez a tényhez járul hozzá az, hogy napjainkban a közhangulat egyszerűen nem kedvez az egyéni boldogság kimutatásának. És az sem vitás, hogy nagyon szeretünk panaszkodni.

A fiatalok kevésbé anyagiak, mint azt ők saját magukról gondolják. Sokkal inkább meghatározó szerintük az egyes emberek életében, boldogságában a kiegyensúlyozott érzelmi élet, a harmónikus családi légkör, a szeretet, a társ kapcsolat. Mivel a fiatalok gondolataiban a jelen világ, a társadalom és annak tagjai jóval anyagiabbak, mint végül is amit a kérdőívre adott válaszok megmutatnak, jellemző és talán meghatározó tévedésnek vagyunk tanúi. Alábecsülik a fiatalok a boldogok arányát. Világosnak tűnik, hogy az őket körülvevő társadalmi közeg, a média, a közhangulat feléjük egy fogyasztás diktálta, sikerorientáltabb, pénzközpontúbb világgépet sugall és közvetít, mint ahogy azt önmaguk boldogságuk elérése szempontjából lényegesnek tartanák. Ha pedig a közvélemény az emberek boldogságához anyagiabb attitűdöt tulajdonít, rendel hozzá, mint amilyen az valójában, akkor mások, a többi ember boldogságának a megítélése, legalábbis ebből a szempontból, torz lesz. De talán nem ezek az egyedüli magyarázatok. Mintha a választ adó fiatalok hajlamosabbak lennének az önáltatásra, mintha a felnőtté válás lélektani feltétele lenne az, hogy a fiatalok korosztályukat jóval nagyobb arányban vallják boldognak.

Megdöbbenő azért, még ha tudomásul is kell vennünk, hogy a mai fiatalok az elkövetkező 40-50 év múlva (öregkorukra) várható boldogság szintet még a mainál is sokkal kedvezőtlenebbül ítélik meg. Egyszerűen nem ringatják magukat hosszú távon illúzióban. A kérdésekre adott válaszokat úgy is olvashatjuk, hogy a fiatalok a világ folyását rossznak ítélik meg a boldogságra nyíló esélyek szempontjából. Arról az anyagi, fogyasztásban kiteljesedő társadalmi közegről mondanak véleményt, amelyben élünk, amelynek alapján a hozzájuk érkező jelekből prognosztizálva a jövőben élni fognak. Mindenképpen felhasználandó figyelmeztetés, hiszen a civilizáció, a "nyugati" életforma nem ígér a fiatalok számára a mainál jobb esélyt az emberi boldogságra.

Úgy gondoljuk, hogy érdemes néhány adatot önmagában véve is szemügyre vennünk. A megkérdezettek 48%-a állította azt, hogy már megfordult a fejében az a gondolat, hogy öngyilkosságot kéne elkövetnie, s 11% meg is próbálta már, azaz volt öngyilkossági kísérlete. Tudjuk azt, hogy hazánk élen jár a világon az öngyilkossági mutatójával, mégis az új nemzedékeken belül újra és újra megismétlődve, véleményünk szerint, különösen döbbenetesek ezek az arányok. A felnőtté válás folyamatában sokszor bizonytalanodunk el, sokszor érezhetjük az állapotunkat, élethelyzetünket

labilisnek és időnként kilátástalannak. Ezzel az érzéssel könnyen párosulhat a reménytelenség, a kiúttalanság érzése. Úgy tűnik, mindezzel együtt könnyebben fordul meg a fiatalok fejében az öngyilkosság megkísérlése. Az öngyilkossági kísérleteket - a drogokhoz hasonlóan - a fiatalok egyfajta (kifejezetten rossz) válaszának tekintjük, amelyet saját élehelyzetükre adnak. A kapott eredményeket kifejezetten ijesztőnek és magasnak tartjuk, az ilyenfajta önpusztító, önsorsrontó "válaszok" senki esetében sem kínálnak valós megoldást. A magunk részéről úgy gondoljuk, a mai fiatalok között ekkora mértékben az öngyilkossággal próbálkozóknak nem feltétlenül kellene előfordulniuk.

Ha nemek szerint vizsgáljuk az öngyilkosság gondolatának előfordulását, érdekes különbségekre bukkanunk. A fiúk 43,8%-a, a lányok 52,4%-a gondolt már arra, hogy véget vet az életének. Kérdésként könnyen felmerül bennünk még egy lehetséges következtetés, hogy amíg a fiúk a problémáikra talán hajlamosabbak valamilyen szer használatával válaszolni, addig a lányok inkább az öngyilkossággal kacérkodnak? A többi válasszal egybevetve úgy tűnik, lehetnek ilyen tendenciák. Egy szélesebb körű kutatás eredményei kellene azonban ahhoz, hogy erre valójában válaszolni tudjunk. A tényleges öngyilkossági kísérlet - bár az arányok (11%) óriásiak - előfordulása számszerűen oly kevés (33 fő), hogy ez nem teszi lehetővé az alaposabb elemzést. Az előbb említett tendencia itt is felfedezhető - a lányok 12,4%-a, a fiúk 9,8%-a próbálkozott már öngyilkossággal - azonban mindebből további következtetés csak egy további kutatás révén állapítható meg.

Optimistának az megkérdezettek 56%-a vallotta magát, pesszimistának 35%, míg a maradék 9% nem tudta eldönteni, hogy ború- vagy derülátás jellemző magára. Ez önmagában vizsgálva azt a képet sugallná felénk, hogy a fiatalok alapvetően inkább optimisták, mint pesszimisták. Azonban érdemes megnéznünk az emberek jövőbeni - 40-50 év múlva esedékes - boldogságára vonatkozó véleményeket.

<i>Emberek 40-50 év múlva</i>	<i>298 fő</i>	<i>%</i>
boldogabbak	44	14,76
boldogtalanabbak	149	50
marad a mai helyzet	46	15,43
nem tudom (bizonytalan)	59	19,79

Rögtön szembeötlik számunkra a nem éppen derűs, egyáltalán nem optimista jövőkép, amely látszólag ellentmond a saját magukról vallott nézeteknek. S itt ennek kapcsán fel kell hívnunk a figyelmet egy érdekes tapasztalatra. Olyan kérdéseket tettünk fel, melyek nagyban érintik és befolyásolják a fiatalok önmagukról alkotott képét. A válaszok nyilvánvalóan idealisztikusak, a saját személyiségük védelmének reakciójaként születtek. "Vannak-e céljaid, melyet megvalósíthatónak tartasz?". A kérdésre borzasztó nehéz egyértelműen nemmel felelni, hiszen ez az egész életünk értelmét kérdőjelezné meg, és mindenképpen komoly disszonancia érzést váltana ki. Ennek megfelelően mindössze 7,7% válaszolt nemmel, 88,6% pedig igennel. Hasonló jellegű kérdés volt a következő: "Van-e szilárd hited?". Erre a kérdésre is viszonylag magas százalékban adtak igenlő válaszokat (63%). Mindezen kérdéseknek a sorába tartozik a már említett "optimista-pesszimista" kérdés is. A fenti kérdések abban közösek, hogy mindegyike gyakorlatilag idealisztikus, a saját magunkról alkotott idealizált, általános képére vonatkozik, talán az is mondhatjuk, hogy az álmairól szól. A konkrétabb kérdésekre "El tudod-e képzelni magad, milyen leszel 10 év múlva?" 50,7% válaszolt nemmel, 44,6% igennel. A már említett "emberek 40-50 év múlva" kérdés pedig már nem is a kérdezettre irányul, hanem úgy általában az emberekre, és láthattuk, hogy a vélemények ekkor még inkább megváltoztak. A fiatalok - amikor saját magukról, különösen a saját énképüket befolyásoló kérdésekről nyilatkoztak - teljesen érthető és természetes módon a véleményüket lényegesen megszépítették, de az alapvetően borús tekintetük a világra, a bizonytalanságuk megmutatkozott a konkrét kérdések esetében (öngyilkosság, emberek hány százaléka boldog, emberek 40-50 év múlva). Ezt úgy is felfoghatjuk, mint az álmok, az ideák és a valóság, a realitás közötti szakadékot. A kettő között természetüknél fogva mindig különbség van, és mi úgy gondoljuk, ezek az álmok addig töltik be a funkciójukat, amíg azok önmagunk számára valóban reálisnak tűnnek, amíg úgy érezzük, hogy az álmaink elérhetőek, megvalósíthatóak. Az eredményeink alapján mindössze annyit mondhatunk, a szakadék óriási a fiatalok fejében az álmok és az általuk megélt valóság között.

A boldogsággal kapcsolatos összefüggéseket megnéztük már néhány dimenzióban, érdemes azonban alaposabban is szemügyre vennünk az adatokat. Eddig azt néztük meg, hogy az "Általában boldog

vagy-e?" kérdésre adott válaszok milyen összefüggésben álltak érzelmi stabilitással, optimizmussal, öngyilkossággal stb. Ahhoz azonban, hogy az összefüggések egyértelműbbek és kellően megalapozottak legyenek, a vizsgált boldogságot több dimenzió alapján határoztuk meg. Azokat fogjuk boldognak hívni, akik a következő három kérdésre igennel feleltek: "Általában boldog vagy-e?", "Elégedett vagy-e az életteddel?" és "Úgy élsz-e, ahogy szeretnél?". 60 fő válaszolt igennel a három kérdésre, ők lesznek tehát a "boldogok", 40 fő válaszolt mindhárom kérdésre nemmel, ők lesznek a "boldogtalanok".

	<i>boldog (60) %</i>	<i>boldogtalan (40) %</i>
Érzelmileg kiegyensúlyozott	68,3	10,0
Van-e szilárd hite	73,3	47,5
Optimista	70,0	32,5
El tudja magát képzelni 10 év múlva	60,0	50,0
Gondolt-e már öngyilkosságra	28,3	60,0
Megkísérelte az öngyilkosságot	1,6 (1 fő)	15,0
Szerinted az emberek hány százaléka boldog?	33	21

Az összefüggések még szembeötlőbbek, mint az előzőekben. Láthatjuk, a legnagyobb különbség az érzelmi stabilitással kapcsolatos, tehát a boldogság érzése elsősorban - az általunk feltett kérdések közül - az érzelmi kiegyensúlyozottságtól függ. Hasonlóan szoros az összefüggés az öngyilkosság gondolatának felmerülése, illetve a tényleges öngyilkossági kísérletek és a boldogság között. Ez talán egyébként is evidenciának tűnhet, nem okozhat különösebb meglepődést. Figyelemre méltó, hogy a boldogok közül mindössze egy fiatal próbált véget vetni az életének, míg a 40 boldogtalan fiatalból 6, azaz a 15%-uk. Úgy véljük, a táblázatban érzékeltetett összefüggések megerősítik a választ adó fiatalok eddig tükröződő boldogságképét.

A tartozni valakihez érzése, a társra, barátira, barátokra vágyás, a válaszokat adó fiatalok szerint a boldogság elsődleges kritériuma, amely nagyon szorosan kapcsolódik az érzelmeinkhez, így az érzelmi stabilitáshoz, vagy instabilitáshoz is. Úgy tűnik, a boldogság elsősorban érzelemfüggő a mai fiatalok körében, elsősorban az aktuális érzelmeik határozzák meg azt, hogy boldognak érzik-e magukat vagy nem. Mindez jól láthatóan kihat az öngyilkossági mutatókra is, feltehetően az öngyilkosságok mögött jórészt érzelmi problémák állnak.

A felmérésünk szempontjából a leglényegesebb, legérdekesebb szempont - amint azt a tanulmány elején jeleztük - a boldogság és a szerek használata közötti összefüggés megvizsgálása. Először nézzük meg a "boldogok" és "boldogtalanok" érintettségét a különböző szerekkel összefüggésben (a kritérium ugyanaz, mint az előbbiekben.):

	<i>boldog (60 fő) %</i>	<i>boldogtalan (40 fő) %</i>
Rendszeresen cigarettázik	26,7	42,5
Rendszeresen (minimum heti egyszer) fogyaszt alkoholt	36,7	50,0
Kipróbálta már a kábítószer	33,3	55,0

A jelentős aránybeli különbségek egyértelműen mindhárom drognál megmutatkoznak. A cigaretta és az alkohol esetében hasonló mértékű különbségek vannak a két csoport között, 13, illetve 16 százalékpont, a kábítószer kipróbálásánál azonban nagyobb különbséget találunk. A három drog közül a kábítószer az, amelyik leginkább összefügg a lelki komfortérzetünkkel, sőt azt is láthatjuk, hogy a "boldogtalanok" között a kábítószer kipróbálása gyakoribb, mint az alkohol vagy a cigaretta rendszeres fogyasztása. A kábítószer megjelenése - úgy tűnik - a fiatalok számára valójában egy újfajta menekülés lehetősége a problémákból, a csalódottságból. Mivel új, egy új reményt és új tévutat is kínál. Azt azért semmiképp nem állíthatjuk, hogy a szereket kizárólag a magukat boldogtalanok érző fiatalok

használják. Az életükkel elégedett, magukat boldognak valló fiatalok is jelentős arányban érintettek, kb. minden harmadik-negyedikük. Mindez két dolgot vet fel bennünk. Egyrészt lehetséges, hogy a drogok használata a fiatalok körében annyira elterjedt, annyira megszokott, hogy számukra teljesen elfogadottá vált, így a szereknak a kiútkeresésen kívül egyéb fontos funkciói is vannak. Az elsődleges tényezők - a szülői minta és a baráti közösség szokásai - hatására intenzív kapcsolatban kerülhetünk akár a cigarettával, akár az alkohollal - ahogy ezt az egyes szerek elemzésénél láttuk. Másrészt pedig - s ezt szintén láthattuk a szerek motivációjánál - nagyon fontos szerepet játszik a fiataloknál a kíváncsiság. Ez ahhoz vezet el bennünket, hogy sokan egyszerű kíváncsiságból próbálják ki egyik-másik szert, majd pedig (sokan közülük) a bűvöletükbe esnek, és rendszeres fogyasztókká, függővé válnak. Azt tehát semmiképp nem állítjuk, hogy a lelki komfortérzet az egyedüli lényeges elem a szerfogyasztással összefüggésben, de ahogy azt az adataink elárulják, kétség kívül az egyik meghatározó szempont.

Érdemes megnéznünk azt is, vajon más összefüggései is vannak-e a különféle szerek fogyasztásnak, és ha igen, milyenek.

		<i>Kábítószer</i>		<i>Cigaretta</i>		<i>Alkohol</i>	
		<i>próbálók (125) %</i>	<i>nem próbálók (173) %</i>	<i>rend- szeres dohányos (117) %</i>	<i>nem, ill. alkalmi dohányos (178) %</i>	<i>rend- szeres ivók (159) %</i>	<i>nem, ill. alkalmi ivók (138) %</i>
Általában boldog vagy-e?	igen	37,6	52,0	38,6	51,1	37,7	55,1
	nem	40,8	30,1	35,0	33,7	38,4	30,4
Elégedett vagy az életeddel?	igen	38,4	53,2	41,0	51,7	42,1	52,9
	nem	42,4	31,8	41,0	32,6	39,0	32,6
Úgy élsz, ahogy szeretnél?	igen	41,6	44,5	40,2	46,1	41,5	45,7
	nem	40,8	34,1	39,3	34,3	40,9	31,9
Érzelmileg kiegyensúlyozott?	igen	32,8	45,7	36,7	43,3	39,0	42,0
	nem	59,2	41,6	52,1	46,1	54,1	42,8
Elégedett anyagi helyzetével?	igen	34,4	47,4	33,3	48,3	32,1	52,9
	nem	58,4	39,9	53,8	42,7	59,1	34,8
Van-e szilárd hited?	igen	64,0	62,4	60,7	65,2	59,7	66,6
	nem	28,8	32,9	33,3	29,2	34,6	27,5
El tudod képzelni magad 10 év múlva?	igen	42,4	46,2	39,3	48,3	42,8	46,4
	nem	52,0	49,7	55,6	47,2	52,8	47,8
Az emberek boldogabbak 40-50 év múlva?	igen	15,2	14,5	11,1	17,4	16,4	13,0
	nem	48,0	51,4	53,0	47,8	48,4	51,4
Gondoltál öngyilkosságra?	igen	56,8	41,6	59,0	40,4	57,9	37,0
	nem	41,6	56,1	38,5	57,9	40,1	58,7
Öngyilkossági kísérlet?	igen	18,4	5,8	18,8	6,2	17,6	3,6
	nem	81,6	94,2	81,2	93,8	82,4	96,4
Az emberek %-a boldog		21,6	29,48	22,13	28,66	24,18	28,43
Optimista		56,0	55,5	54,7	56,7	56,0	55,1
Pesszimista		23,2	37,6	32,5	36,5	34,0	36,2

A válaszok szerint a boldogság, és az életünkkel való elégedettség függ össze elsősorban a kábítószer kipróbálásával, majd közvetlen ez után az érzelmi stabilitás, és az anyagiakkal való elégedettség. Azaz ha valaki a kábítószerrel kipróbálta már, akkor valószínűleg boldogtalabbnak, elégedetlenebbnek érzi magát, minden bizonnyal érzelmileg kevésbé kiegyensúlyozott, és az anyagi helyzetével is kevésbé elégedett, mint aki még nem próbálta ki. Az öngyilkosság gondolata és az öngyilkossági kísérlet is lényegesen gyakoribb a kábítószerrel már próbálók között. Figyelemre méltó, hogy az öngyilkossági kísérlet háromszor gyakrabban fordul elő a rendszeres dohányosok és a kábítószer kipróbálók között, a rendszeres alkoholfogyasztóknál ez az arány még magasabb, közöttük ötször gyakrabban az öngyilkossági kísérlet mint az alkalmi ivóknál. Jelentős különbség van annak megítélésében, hogy az emberek hány százaléka boldog; akik még nem éltek kábítószerrel, lényegesen magasabbra becsülik a

boldogok arányát. Ennek a háttérében az áll, hogy a kábítószer nem próbáló fiatalok általában véve boldogabbnak is érzik magukat, ami a véleményükre is kivetítődik, többre becsülik a boldog emberek arányát. A világot azonban mindannyian hasonlóképpen borúsán látják, nem függ a kábítószer kipróbálásától az erre vonatkozó véleményük. Szilárd hit dolgában sincs lényeges különbség közöttük, sőt mintha egy árnyalattal a kábítószer próbálók felé fordulna a mérleg, mintha nekik lenne valamivel nagyobb hitük. Az alkohol és a cigaretta fogyasztásával kapcsolatosan is hasonlóak a tendenciák. Látunk itt-ott egy-egy hangsúlybéli eltolódást, azonban gyakorlatilag mindhárom szer fogyasztása hasonlóképpen függ össze a táblázatban jelzett kérdésekkel.

A vizsgálat eredményeiből a mai fiatalok boldogsága főbb tendenciáinak megállapítására szorítkozhattunk, további, részletesebb összefüggések vizsgálatára és elemzésére nem térhettünk ki. Úgy véljük, alapvető elképzeléseink beigazolódtak, és láthattuk, hogy a mai fiatalok között lényeges összefüggések mutatkoztak a drogok fogyasztása, és a boldogság érzése között. Azt is le kell azonban szögeznünk, hogy a lelki komfortérzet nyilván nem az egyetlen szempont a drogok használatának vizsgálatakor, azt még sok egyéb tényező is befolyásolja. Hogy mi mégis erre helyeztük a hangsúlyt, az abból adódik, hogy gyakran szeretünk átsiklani a konkrét személyes emberi problémákon. Elég, ha csak a nyilvánosság előtt megjelent "drogvitát" említjük, amelyben a "Konrád-pártiak" és a "másik oldal" látványos, de annál kevésbé tartalmas és színvonalas szópárbajt folytat(ott), amiből vajmi kevés haszna van a szakembereknek és a segítségre szorulóknak. Azt reméljük, ez a rövid tanulmány talán nagyobb segítséget, és érdemi támpontokat nyújthat azok számára, akik szakemberekként, vagy önkéntesként komolyan szeretnének segíteni a mai fiatalok helyzetén.

Budapest, 1995. március